

...Məmmədəğa Ağayev öz qarmonuyla toylara yaraşlıq idi...

Nə yazıq ki, sənətçilərimizin çoxuna sağlığında qiymət verilmir...

Ustad sənətkar, mahir qarmonçu Məmmədəğa Ağayev 1919-cu il dekabrın 20-də Bakıda anadan olub. Atası Əkbər kişi ticarətçiydi və öz evini, ailəsini kifayət qədər yaxşı dolandırır. O, tanınmış nəsləndən olan Seyid Əhmədın qızı Umuxanımla ailə qurmuşdu. Ondən 2 oğlu, bir qızı vardı.

Umuxanımla əla qarmon çalırdı. Ancaq seyid ailəsindən olduğu uşaq toylara getməzdi. Boş vaxtlarında uşaqlarını başına yığıb ürəyinə düşən havalardan çalırdı. Məmmədəğa da hələ kiçik yaşlarından musiqiyə həvəsliydi, qarmon çalmağı da əla anasından öyrənmişdi.

Sənəti daha mükəmməl öyrənsin deyə Məmmədəğa, ustad Əhəd Əliyevdən (1893-1942) də müəyyən qədər qarmon dərsi alır. Ustad sənətkar Məmmədəğanın çalğısını, musiqi duyumunu həmişə tərifləyərmiş...

Məmmədəğanı nisbətən çox tez toylara aparıblar. Məclislərdə get-gedə tanınmağa başlayıb. Bu ələmdə dost-tanışı da artıb çoxalır. Tam peşəkar kimi qəbul olunan sonra Məmmədəğa radionun o vaxtkı canlı konsertlərinə dəvət olunur. Belə dəvətlər çoxuna qismət olmurdu.

Çox keçmədi ki, o, dövrün ən tanılı sənətkarları Məmmədəğanı öz dəstələrinə layiq bildilər. Daha gur məclislərdə böyük sənətçilərnən oturub-durması, onlardan görüb-götürməsi Məmmədəğanı daha da püxtələşdirir. Belə ki, xanəndə dəstələrilə tez-tez toylara çağrılan Məmmədəğa tar-kamanı

diqqətlə dinlər, oxuyanın muğamda işlətdiyi usta gəzşmələri mənimsəyib hər birini yadda saxlamağa çalışırdı...

Onun özünün düzəltirdiyi xromatik qarmonlar bir-birindən gözəl səsləri ilə seçilən alətlər olub. O dövrün ən yaxşı qarmon bağlayanı Karpuşkin və eləcə başqa ustalarla həmişə deyib-danışan Məmmədəğanın olına necə deyirlər, ən fərlı alətlər gəlib çıxardı.

Böyük sənətkarlar, xanəndələr, tarzən və kamançaçılar, balaban və klarnet ifaçıları ilə daim ünsiyyətdə olan Məmmədəğa sənətdə pillə-pillə, addım-addım irəlilədi, peşəkar ifaçılıqda öz dəsti-xəttini yaratmış oldu. O, qarmon ifaçılığına çevik, becib çalğı, başqa sözlə desək, iti barmaqlar gətiribdir.

M. Ağayev yeyin rəqs havalarından "Qazağı", "Şalaxo", "Xançobanı", "Bakı", "Tiflisi" və sonra melodiləri coşqun tərzdə, öz ifa tərzı, öz xalları ilə çalırdı. Odur ki, Məmmədəğanın ifaçılığına gərəklı qiymət verib onu 1939-cu ildə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına, mahını və rəqs ansamblına musiqiçisi kimi dəvət edirlər. Bununla bərabər, 1940-cı illərdə o Teyyub Dəmirovdan sonra Ə. Bakıxanovun rəhbərlik etdiyi məşhur xalq çalğı alətləri ansamblında öz məharətini göstərir. Məmmədəğa Ağayev ta 1978-ci ilə qədər filarmoniyanın solisti olub.

1978-ci ildə Azərbaycan Dövlət Qastrol-Konsert Birliyi yarananda bir sıra tanınmış solistlərlə birlikdə M. Ağayev də "Azkonsertə" dəvət edildi.

M. Ağayev 1946-cı ildə Böyükxanım

Ağa Həsən qızı (1919-2014) ilə ailə qurdu. Hər ikisi seyid nəslindən olan ər-arvad xoşbəxt ömür sürərək həyata iki oğul, iki qız gətirmişlər. Dərin elm və biliyyə sahib olan Böyükxanım həm də həkim idi. Özlərindən sonra dörd nəvələri, altı nəticələri qalıb.

Məşhur qarmon ustası M. Ağayev həm də 1950-ci ildə Sənaye İnstitutunun energetika fakültəsini bitirmişdi. Həmin ildən başlayaraq hətta bir müddət Azərbaycan Baş Enerji İdarəsində mühəndis vəzifəsində işləyib. İnstitutda qədər, hələ 1930-cu illərdə Bakı Energetika Texnikumunda da oxumuşdu.

İçərişəhərdə öz ailəsi ilə birgə üçmərtəbəli mülkün birinci mərtəbasində onun məxsusi otağı vardı, burda məşq elər,

dostları da ora yığışardı. Məmmədəğanın ocağına onun bir çox sənət dostları, o sıradan Əbülfət Əliyev, Qulu Əsgərov, Eynulla Cəbrayilov, Əliyər Əmirov, Rübəbə Muradova, Şövkət Ələkbərova, Sara Qədimova, Bəhrəm Mənsurov, Hacı Məmmədov, Tələt Bakıxanov, Səfərlə Vəzirov və b. tez-tez baş çəkərdi.

Onu deməliyə ki, oyun havalarımızın layiqli ifaçısı olan M. Ağayev özü də neçə-neçə rəqs havasını bəstələmişdi.

Təsədufi deyil ki, Respublika Xalq Yaradıcılığı evi 1960-cı ildə M. Ağayevin "10 rəqs" adlı monoqrafiyasını Dövlət Musiqi Nəşriyyatında çap etdirdi. Burada toplanan və ustad qarmonçunun bəstələdiyi rəqs melodiyalarından bir çoxu bəstəkar T. Quliyev tərəfindən fortepiano üçün işlənərək nota salınmışdı. "Gənclik rəqsi", "Mahni-rəqs", "Yeni rəqs", "Qaytağı", "Baharı", "Naz elə", "Rövşəni", "Şamaxı", "Ağır rəqs", "Nuxa rəqsi" belələrindəndir.

Məmmədəğanı özünə ustad sayan neçə qarmonçu, o cümlədən Qızxanım Dadaşova 1940-cı illərdə onun yanına gələrkən sözün əsl mənasında ondan dərslər alırdı, ondan muğamları öyrənmişlər.

Kübra Əbilova 1946-1950-ci illərdə Musa Həsənov, Həmid Haqverdiyev, İsmayıl Dadaşov (Təbrizli), Həsənəğa İçərişəhəri kimi sənətkar Məmmədəğa Ağayevin əlindən "su içmişlər".

Onu da deyək ki, M. Ağayev 1948-1950-ci illərdə Sumqayıt şəhərindəki kimyaçıların mədəniyyət sarayında ansamblın rəhbəri işləyib. O, 1956-cı ildən 1964-cü ilə qədər Səttərxan adına (keçmiş adı Leytenant Şmidt) zavodun mədəniyyət sarayındakı "Coşqun" rəqs ansamblında müşayiətçi-qarmonçalan kimi çalışıb. Azərbaycanın hər yerində və Sovetin əksər respublikalarında qastrollarda olub. 1961-1962-ci illərdə qarmonçalan Zakir Mirzayev, 1963-1964-cü

illərdə Aftandil İsrailov də həmin rəqs kollektivində M. Ağayevlə çiyin-çiyinə çalışaraq, ustad sənətkardan rəqsdə müşayiətin sirlərini öyrənmişlər.

Ümumittifaq qrammofon valları firmasında ustad sənətkarın valı da buraxılıb. İfaçı bu vallarda oyun havaları ilə yanaşı "Şur" və "Çahargah" muğamlarını da ifa etmişdir. Sənətkarı nəğarada Böyükəğa Muradov və Vəlif Əliyev müşayiət etmişlər. Hər ikisi Məmmədəğanın sədiq dostlarıydı. Azərbaycan qarmon ifaçılığı yarandıqı gündən qarmonçuların ritm müşayiətçisi adətən qavalçalanlar olub. Elə M. Ağayev də radioda yazdığı lentlərdə oyun havalarını dəfçalan Əzizəğa Nəcəfzadənin müşayiətilə çalıb. Məmmədəğanın dəfçalan Paşa Ələkbərovlə da yoldaşlığı olub. Klarnetçalanlar Adil Bayramov və Əliəğa Əliyev sənətdə uzun illər M. Ağayevlə yoldaşlıq etmişlər.

Məmmədəğa Ağayevin toylara çağırıldığı Ağdam, Ağcabədi, Bərdə camaatından yaşlılar onun toy aparacağını bu günün özündə də xatırlayırlar. M. Ağayev Qarabağ toylarına tək dəvət olunur, orda yaşayan ən mahir sənətkarlar da sonradan ona qoşulurdular. Çox vaxt özü ilə dostu, nəğara ifaçılığında ən yaxşılarından sayılan B. Muradovu da aparırmış ki, dərəcələri, rəngləri və oyun havalarını daha dəqiq çala bilsin.

Ağdamlı məşhur tarzan Xosrov Fərəcov, Cəlal Əliyev, Abbas Yusifovun dəvətilə 1963-1966-cı illərdə Qarabağda tez-tez olan Məmmədəğa Ağayev oranın məclislərində yüksək peşəkarlığı göstərirdi. Abbas Yusifov həm tarzan, həm də qavalçalan idi. Demək olar ki, bütün Qarabağ musiqiçiləri çox nəcib, məhraban insan olan Məmmədəğanı əzizlər, evlərində qonaq saxlardı...

Ağdamın özündə, Bərdə və

Ağcabədidə, o cümlədən Hindarx toylarında Məmmədəğa Ağayevlə birlikdə xanəndələrdən Əbülfət Əliyev, İldırım Həsənov, Aydın Məmmədov, Barat Fərhadov və Bərdəli Cəlal kişi olarmış...

88 yaşlı tarzan Cəlal Əliyevin dediklərindən: "Məmmədəğanın bizim məclislərə gəlməsinə toy sahibləri minnətçi düşərdi. Gözütox, əxlaqlı, ağır oturmaq batman gələn, olduqca səmimi insan idi... Sənəti xasiyyətdən, rəftarı, davranışı sənətdən gözəl oluban bir uyuğunluq yaradırdı. Toylarda ən çox "Çahargah", "Bayatı-Qacar", "Segah" muğamlarını çox təsirli çalırdı. Ağdamlı qarmonçalanlardan Yusif Yusifov, Əli Quliyev, Yelmar Zeynalov və Müzəffər müəllimlə çox möhkəm dostluğu vardı".

Fəqət, gileyimiz ondandı ki, ömrünü Azərbaycan incəsənətinə, musiqi mədəniyyətimizə, ifaçılıq sənətimizin daha da yüksəlişinə həsr edən böyük sənətkarımız Məmmədəğa Ağayev... çox təəssüf ki, fəxri ad verilmədi. Bəlkə elə bu səbəbdəndi ki, umu-küsünü dilinə gətirməyən bu nəcib insan azarsız-bezarsız, 1982-ci il aprel ayının 1-də qəflədən öz dünyasını dəyişdi...

Onu da deyək ki, ustad sənətkardan bizə qalan sənət nümunələrindən bu gün də gen-böl istifadə olunur. Bəstələdiyi, qrammofon vallarına, radioda lentə yazdığı oyun havaları ifaçıların repertuarında özünə yer tutur, musiqi məktəblərində tədris proqramlarına daxil edilir. Bu xalqın yaddaşında öz sənəti ilə qalıb yaşamaqda olan mahir və əvəzsiz sənətkarın ruhuna ən böyük ehtiram elə budur ki, var...

Əhsən Rəhmanlı

Sənətşünas